Укыту методик кулланма нигезендә балаларны татар теленә өйрәтүдә уеннар куллану

1-2 слайд. Без үзебезнең балалар бакчасында балаларны туган телгә өйрәтү буенча Ф.В.Хәзрәтова, З.Г.Шәрәфетдинованың "Туган телдә сөйләшәбез", 3-4 яшь, 4-5 яшь, З.Зарипова, Л.Вәҗиеваның "Туган телдә сөйләшәбез", 5-7 яшь, ә рус телле балаларны татар теленә өйрәтү буенча З.Зарипова, Р.Г.Кидрячеваның "Татарча сөйләшәбез" укыту-методик кулланмалары белән эшлибез.

Укыту методик комплектының төп асылы булып аралашуга чыгу тора. Аралашуга чыгу өчен диалогик сөйләмнең әһәмияте бик зур. Диалогик сөйләмгә өйрәткәндә гадидән катлаулыга дигән дидактик принципка таянып эшләү кулай. Диалогик сөйләмдә иң отышлы алым – сорау-җавап рәвешендә (сорау-информация алу берәмлеге) һәм теләк белдерә торган: теләк, үтенү, тәкъдим итү, ризасызлык төсмере булырга мөмкин.

3 слайд. Балаларны туган телдә сөйләшергә, аралашырга, ә рус телле балаларны татар теленә өйрәтү өчен мин сүзле, дидактик, сюжетлы-рольле, җырлы - биюле уеннар кулланам. Алар балаларны кызыксындыра, актив сөйләмен үстерергә булыша.

Дидактик уеннар – балаларны уйланырга, эзләнергә, фикер тупларга, берләштерергә, күнекмәләрне, гадәтләрне тормышта кулланырга өйрәтүче һәм тәрбия бирүче көчле чараларның берсе. Дидактик уеннар гадәттә 3 төп төргә бүленәләр:

1) предметлар һәм табигый материаллар белән уеннар;

2) өстәл уеннары;

3) сүзле уеннар.

Предмет белән уеннар вакытында уенчыклар һәм реаль предметлар кулланыла. Уен вакытында бала предметларны чагыштырырга, охшаш һәм аерым якларын ачыкларга өйрәнә; предметларның үзенчәлекләре: төсе, зурлыгы, формасы, сыйфаты белән таныша. Соңыннан уенның эчтәлеге катлауландыра.

4 слайд. 2 кечкенәләр төркемендә чыпчык һәм күгәрченнең өлеш-кисәкләрен ныгыту максатында "Чыпчыкны төзе", "Күгәрченне төзе" дидактик уеннары оештырыла. Кисәкләрдән бербөтен рәсем төзү балаларның логик фикерләүләрен үстерүгә булышлык итә. Кечкенә төркемнәрдә картина 2-4 өлештән, ә уртанчылар, зурлар төркемнәрендә 8-10 өлештән төзергә мөмкин.

5 слайд. "Ромашканы төзе" уены уртанчылар төркеменең татар балалары, ә зурлар төркеменең рус телле балалары өчен 1-10 эчендә санау күнекмәләрен ныгыту өчен кулланыла.

6 слайд. "Тылсымлы шакмаклар" уены рус телле балаларның эшчәнлек вакытында өйрәнгән сүзләрен ныгыту өчен бик уңайлы. Алар барлык төркемнәр өчен аерым эшләнгән.

7 слайд. “Курчакны киендер” дидактик уены аша зурлар төркеменең рус телле балалары киемнәрнең исемнәрен, аларның төсләрен ныклап истә калдыралар.

8 слайд. “Читекне бизә” дидактик уены балаларның иҗат итү сәләтләрен үстерә, фантазияләрен баета, балаларда матурлык тудыруга омтылыш, үз эшенә соклану, канәгатьләнү хисләре булдыра.

Сүзле уеннар тәрбия чарасы буларак отышлы, чөнки алар барышында күмәклек, дуслык, игътибарлылык, ярдәмләшү кебек матур сыйфатлар, шулай ук бала күңелендә туган телне, халкыбызның үткәнен, гореф- гадәт, йолаларын ихтирам итү, үз милләте белән горурлану хисләре тәрбияләнә. Сүзле уеннарның шигырь калыбына салынган булуы балаларда эстетик зәвык тәрбияли, бәйләнешле сөйләм күнекмәләрен үстерергә ярдәм итә.

Сүзле уенда катнашучылар күпмедер дәрәҗәдә тырыш, җитез, сабыр да булырга тиеш, кайбер уеннар исә нәниләрдән җыр-биюгә осталык та сорый.

Дидактик уеннар белән җитәкчелек итү зур педагогик осталык, такт таләп итә. Ул 3 төрле юнәлештә алып барыла: дидактик уенга әзерлек, уеннны үткәрү һәм анализ. Уенны башлаганчы, балаларда уйнау теләге, кызыксындыру тудырырга кирәк. Моңа төрле алымнар белән, мәсәлән, табышмаклар, санамышлар, сюрпризлар кулланып ирешергә була.

Дидактик уеннар аша бала күп яңа информация ала. Аз әзерлекле, актив булмаган балалар башта уенны читтән генә күзәтәләр, аннары әкренләп уенга катнашып китәләр. Әгәр дә уеннарда ярыш элементлары керсә, мәсәлән, “кем күбрәк сүз әйтә”, “кем беренче” уеннарында, аларга йомгак ясаган вакытта аеруча игътибарлы, гадел булырга кирәк. Бу очракта җиңүчене билгеләгәндә фишкалар куллану бик уңайлы.

9 слайд. Дидактик уеннарның мәҗбүри структур элементлары бар. Болар 1) өйрәтү һәм тәрбияви максаты; 2) уен хәрәкәтләре; 3) уен кагыйдәләре. Уен вакытында балаларның нинди белемнәре үзләштерелергә, ныгытырга тиеш, нинди акыл эшчәнлеге үстерелергә тиеш, нинди кешелек сыйфатлары формалаштырылырга тиеш менә шулардан чыгып уенның дидактик максатын билгеләргә була.

Уен кагыйдәләрнең төп максаты: балаларның хәрәкәтен, тәртибен оештыру. Кагыйдәләрне саклау балалардан аерым ихтияр көче, иптәшләре белән аралашу сәләтен, уңышсыз нәтиҗәгә ирешкәннән соң туган кире кичерешләрнең җиңә алуны таләп итә, тотнаклылык тәрбияли.

Тәрбия эшендә дидактик уеннарны кулланган вакытта, аның кагыйдәләре һәм хәрәкәтләре аша балаларда әдәплелек, игелеклелек, түземлелек формалаштырырга кирәк.

Уен өчен уңайлы шартлар тудыру да игътибар үзәгендә булырга тиеш. Кирәк-яраклар, кулланмалар алдан ук әзерләп куела. Кулланыла торган уенчыклар, җиһазлар балаларның игътибарын җәлеп итә торган ачык төстә, матур булсын. Аларны әзерләү, аннары тәртипләп урнаштыру эшләренә балаларны катнаштырырга кирәк. Алар бу вакытта пөхтәлеккә, чисталыкка өйрәнә, әйберләрне саклап тотарга күнегә.

Дидактик уеннарның балаларга акыл тәрбиясе бирүдә роле зур. Уен вакытында баланың сөйләме үсә, сүз байлыгы арта. Чөнки бала бу чакта күпләр белән бәйләнешкә керә, яңадан-яңа сүзләр ишетә һәм үзе дә аларны куллана.